



OULUN  
KÄRÄJÄOIKEUS

Rata-aukio 2  
90100 OULU  
Puh 029 564 9500  
Fax 029 564 9615  
oulu.ko@oikeus.fi

113/2012

1

**LAUSUNTO**  
15.6.2012

## OIKEUSMINISTERIÖLLE

**Viite: Lausuntopyyntö 7.5.2012, OM 15/41/2011**

**Asia: Lausunto arviomuistiosta "Raiskausrikosten lainsäädännölliset muutostarpeet" (25/2012)**

### *1. Raiskauksen määrittelyminen uhrin suostumuksen puuttumisen kautta*

Rikoslain 20 lukua ollaan jälleen kerran uudistamassa. Nyt esitetty uudistus näyttää muuttavan tarkastelukulman enemmän rikoksen uhrin näkökulmaksi, jota Suomen sidokset kansainvälisiin sopimuksiin edellyttävätkin. Uudistushalu osoittaa lainsäätäjän tahtoa yrittää ymmärtää seksuaalirikosten todellista luonnetta myös rikosoikeudellisesta näkökulmasta. Jos uudistus toteutuu, se tuo mukanaan haasteita esitutkinnalle ja näytön esittämiseen pääkäsittelyssä. Nämä haasteet eivät kuitenkaan saa vaikuttaa itse lainsäädännön uudistamistarpeeseen, koska ne ovat kaksi eri asiaa.

Suomessa 1.1.1999 voimaan tulleiden raiskaussäännösten myötä on ollut lainkäytössä selvää, että teon kohteeksi joutuneelta ei voida vaatia itsensä vaarantamista teon ehkäisemiseksi. Vastaan ei siis tarvitse tapella, vaan riittävää on, että uhri osoittaa tekijälle vastustavansa sukupuoliyhteyttä. Siinä vaiheessa, kun vuonna 2011 lainsäätäjät lisäksi raiskaukseksi myös puolustuskyvyttömän raiskauksen, on käsityksemme mukaan Suomessa jo hyvin laajasti säädetty rangaistavaksi vastoin toisen tahtoa tapahtuva sukupuoliyhteys. Nyt ollaan tähän vielä suunnittelemassa laajennusta siten, että kaikki ilman pätevää suostumusta tapahtuvat sukupuoliyhteydet olisivat rangaistavia.

Säännöksen kirjoitustavasta muistiossa sivulla 65 esitetty malli 3 ja sen vaihtoehdot a ja b eivät todellisuudessa poikkea nykyisestä raiskaussäännöksen aineellisesta sisällöstä mitenkään. Uudistuksen toisi juuri nimenomaan lisämaininta; "taikka muulla vastaavalla tavalla ilman kohteena olevan henkilön suostumusta". Muistiossa kuitenkin katsotaan, että tällaisen lausuman lisääminen ei täyttäisi rikosoikeudellisesta laillisuusperiaatteesta johtuvaa tarkkuutta. Olemme tästä eri mieltä ja katsomme, että ilman tällaista lisäystä ei todellisuudessa tapahdu mitään uudistusta nykyiseen sääntelyyn verrattuna.

Raiskaussäännös kuuluisi mielestämme tällöin:

"Raiskauksena on rangaistavaa se, että on sukupuoliyhteydessä toiseen henkilöön ilman tämän suostumusta.

Suostumus puuttuu, jos tekijä toteuttaa sukupuoliyhteyden käyttämällä hyväksien 1) henkilöön kohdistuvaa väkivaltaa tai sellaisen väkivallan uhkaa tai 2) kohteena olevan henkilön tiedottomuutta, sairautta, vammaisuutta, pelkotilaa tai muuta avutonta tilaa, jonka takia henkilö on kykenemätön puolustamaan itseään taikka muodostamaan tai ilmaisemaan tahtoaan tai 3) muulla vastaavalla tavalla ilman kohteena olevan henkilön suostumusta.

Raiskauksesta tuomitaan myös se, joka asemaansa hyväksikäyttäen taivuttaa ilman suostumusta sukupuoliyhteyteen 1) kahdeksaatoista vuotta nuoremman henkilön, joka on koulussa tai muussa laitoksessa hänen määräysvaltansa tai valvontansa alainen taikka muussa niihin rinnastettavassa alisteisessa suhteessa häneen, 2) kahdeksaatoista vuotta nuoremman henkilön, jonka kyky itsenäisesti päättää seksuaalisesta käyttäytymisestään on hänen kypsymättömyytensä sekä osapuolten ikäeron vuoksi olennaisesti heikompi kuin tekijällä, käyttämällä törkeästi väärin tämän kypsymättömyyttä, 3) henkilön, joka on hoidettavana sairaalassa tai muussa laitoksessa ja jonka kyky puolustaa itseään on sairauden, vammaisuuden tai muun heikkouden tilan vuoksi olennaisesti heikentynyt, tai 4) henkilön, joka on hänestä erityisen riippuvainen, käyttämällä törkeästi väärin tätä riippuvuussuhdetta tekijästä.

Yritys on rangaistava."

## *2. Pakottaminen sukupuoliyhteyteen poistuisi nimikkeenä ja teonkuvaus siirrettäisiin raiskaus -säännöksen sisälle:*

Kyse on käsityksemme mukaan puhtaasti signaalivaikutuksesta, jos rikoslain 20 luvun 3 §:n tarkoittama menettely siirrettäisiin raiskaus - rubriikin alle. Lainsäätäjät siis haluaisi jollakin korostetulla tavalla kertoa, että lieventävien asianhaarojen vallitessa tehty raiskaus on aina kuitenkin raiskaus. Emme täysin ymmärrä tällaista ratkaisua, koska rikoslain 20 luvun 3 §:n teonkuvauksessa kuitenkin lausutaan raiskauksesta ("Jos raiskaus..."). Emme ole nähneet lainsoveltajan näkökulmasta ongelmaa tässä kolmiportaisessa järjestelmässä (vrt. esim. lievä pahoinpitely - pahoinpitely - törkeä pahoinpitely) muilta kuin rangaistuksen mittaamisen osalta, koska myös raiskausrikoksia tulee voida arvioida niiden vakavuuden suhteen. Sukupuoliyhteyden pakottamista koskevan säännöksen, rikoslain 20 luku 3 §, rangaistusmaksimi on näet jo alunperin säädetty liian lieväksi; sen olisi tullut olla vähintään 4 vuotta. Jos koko teonkuvaus siirrettäisiin raiskaus -nimikkeen alle ja rangaistusmaksimi olisi raiskauksen maksimi, tämä ongelma tietysti poistuisi.

Toinen ehkä kannatettavampi vaihtoehto olisi säilyttää pakottaminen sukupuoliyhteyden -rubriikki rikoslain 20 luvun 3 §:ssä ja korottaa sen rangaistusmaksimi 4 vuoteen. Emme antaisi suurempaa painoarvoa sille, että Suomen laissa ei säädeltäisi raiskausta kolmiportaisesti, koska se rajoittaisi elävän elämän tapausten rubrisoinnin kaavamaisesti vain raiskaukseksi, jos lievempää tekemuotoa ei olisi enää erikseen laissa mainittu. Tietysti tällöin rangaistuksen mittaamisessa otettaisiin huomioon tekotavan lievemmyys, mutta selkeämpää olisi käsityksemme mukaan se, että tekotavan lievemmyys näkyisi myös syyksilukemisen rubrisoinnissa.

Kolmiportaisen säätelyn kanssa linjassa olisi se, että raiskauksen maksimi olisi edelleen 6 vuotta, törkeän raiskauksen edelleen 10 vuotta ja pakottamisen sukupuoliyhteyden maksimi uusi 4 vuotta vankeutta.

### 3. Sukupuoliyhteyden sisältävä nykyinen seksuaalinen hyväksikäyttö siirrettäisiin raiskaus-säännöksen sisälle:

Uudistus on kannatettava signaalivaikutuksen näkökulmasta. Lainsäädäntöteknisesti tällainen ratkaisu lienee helpompi kuin se, että voimassa olevan rikoslain 20 luvun 5 §:n rangaistusmaksimia korotettaisiin, koska pykälän pitäisi tällöin ilmeisesti sisältää kaksi eri latitudia, toinen muille tekotavoille ja toinen sukupuoliyhteyden sisältävälle hyväksikäytölle. Tällainen lainsäädäntötekniikka olisi aivan vierasta suomalaisessa rikoslaissa. Tällainen raiskaus voitaisiin edelleen katsoa siis myös pakottamiseksi sukupuoliyhteyteen, jos siinä käytetty väkivalta tai uhkaus ovat olleet vähäisiä ja jos tämä rikoslain 20 luvun 3 § säilytettäisiin edelleen laissa.

Kuten edellä kohdassa 1 havaitaan, muodostuisi raiskauksen perusmuutosäännös jo tällä uudistuksella käsityksemme mukaan kohtuullisen runsaaksi sisällöltään.

### 4. Raiskauksen kohdistuminen alle 18 -vuotiaaseen toteuttaisi törkeän raiskauksen tunnusmerkistön:

Lähtökohta lainsoveltamisessa lapsiin kohdistuvien raiskausrikosten osalta on nykyisin kahden säännöksen soveltuminen tilanteeseen. Tämä johtuu siitä, etteivät raiskaussäännökset nykyisin kriminalisoi sitä, että menettely kohdistuu lapseen eivätkä lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä koskevat säännökset kriminalisoi sitä, että hyväksikäyttö tapahtuu väkivaltaa käyttäen. Tämän vuoksi luonnollisestikin syyksilukeminen sisältää kaksi eri rubriikkia. Raiskauksella ja lapsen seksuaalisella hyväksikäytöllä on siis eriävät suoje-luobjektit. Emme ole nähneet tässä lainkäyttäjän näkökulmasta ongelmaa (tosin kaikki syyttäjät eivät ole tätä kaksoisrubrisointia sisäistäneet, jolloin tietysti syyksilukeminen jää vajaaksi, mutta se ei ole lainsäätäjän ongelma).

Kannatamme kuitenkin alle 18 -vuotiaaseen kohdistuneen raiskauksen sisällyttämistä törkeän raiskauksen teonkuvaukseen. Tätä puoltaa se, että lapsiin kohdistuvat rikokset voidaan aivan hyvin katsoa olevan seksuaalirikosten joukossa erityisasemassa. Lasten tulee näiltäkin osin olla valtiovallan erityissuojelussa ja tämä olisi signaali siitä. Erityisesti haluamme korostaa sitä, että ikärajan tulee olla nimenomaan 18 vuotta, koska se on valitseva lapseksi katsottavan henkilön ikäraja suomalaisessa lainsäädännössä.

Tähän nähden rikoslain 20 luvun 6 §:ssä jo vuosikymmeniä voimassa ollut ikäraja 16 vuotta ei edelleenkään vaikuta perustellulta, mutta tähän ei olla ilmeisesti nyt tämän uudistustyön tiimoilla puuttumassa.

Tällaisen uudistuksen myötä, jos tekijä siis raiskaisi alle 18 -vuotiaan lapsen, hänen menettelynsä täyttäisi törkeän raiskauksen tunnusmerkistön. Hänen menettelynsä kuitenkin täyttäisi myös törkeän lapsen seksuaalisen hyväksikäytön (jos lapsi olisi alle 16 -vuotias), ellei myös sitä säännöstä uudistettaisi, joka ei nyt näyttäisi olevan tarkoitus. Tämän vuoksi ymmärrämme tilanteen edelleen niin, että hänen syykseen tulisi lukea törkeä raiskaus ja törkeä lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö.

"Katvealueelle" jäisivät edelleen 17 -vuotiaat eli alaikäiset, joiden muun kuin oman vanhemman toimesta tapahtunut raiskaaminen voitaisiin siis jatkossa lukea syyksi törkeänä raiskauksena, mutta tekoa ei voida *pääsääntöisesti* edelleenkään lukea syyksi lapsen seksuaalisena hyväksikäyttönä (vaan seksuaalisena hyväksikäyttönä). Tämä ei liene käytännön ongelma rangaistusvastuun toteutumisen osalta, mutta se näyttää ulospäin lainsäädäntötekniseltä ristiriidalta. Lapsen käsitteen tulisi rikoslain 20 luvussakin vastata lastensuojelulainsäädännössä omaksuttua 18 vuoden ikärajaa. Lainsäätäjähän on ottanut tämän jo huomioon säätäessään esimerkiksi rikoslain 17 lukuun säännöksiä lapsipornon hallussapidosta ja levittämisestä. Tämän

lainsäädännön "vanhan lain lapset" olivat alle 16 -vuotiaita, mutta nykyisin siis alle 18 -vuotiaita.

#### 5. Sukupuoliyhteyden määritelmän laajentaminen:

Tämä tarkoittaisi lähinnä sitä, että "myös miehen voi raiskata", jota pidämme yhdenvertaisuusnäkökulmasta välttämättömänä uudistuksena. Tämä on myös sopusoinnussa kansainvälisen rikostuomioistuimen linjanvedon kanssa siitä, että raiskaus on "rikos ihmisiä vastaan" eikä vain naiseutta vastaan. Nykyisessä suomalaisessa lainsoveltamisessa, ettei peräaukko ole sukupuolielin (nykyinen rikoslaki 20 luku 10 § 1 momentti), on estänyt esimerkiksi esineellä miehen peräaukkoon tunkeutumisen tuomitsemisen raiskauksena. Pidämme tämän tyyppistä menettelyä kuitenkin pääsääntöisesti seksuaalirikoksena, jonka vuoksi määritelmäsäännöksen uudistaminen tähän suuntaan olisi edistysaskel kohti tasa-arvoa - sekä uhrilähtöistä näkökulmaa - näiltäkin osin.

#### 6. Syyteoikeudesta:

Käytännössä asianomistajan "vakaan tahdon" selvittäminen on mahdotonta viranomaiselle. Tämän vuoksi siirtyminen virallisen syytteen alaisuuteen on puolustettavissa. Toisekseen asialla lienee myös kriminaalipoliittinen syy; valtiovallan tulee suhtautua aikuisiinkin kohdistuviin seksuaalirikoksiin väkivaltarikoksina eikä kyse ole mistään "yksityisasiasta" kuten ei pääsääntöisesti rikoslain 21 luvun tarkoittamien väkivaltarikostenkaan osalta. Jokaisen kansalaisen omaisuus on (perustus)lailla valtiovallan erityisessä suojelussa, miksi ei sitten ruumiillinen koskemattomuus kaikilta osin.

#### VALMISTELU

Lausunnon on valmistellut käräjätuomari Päivi Markus ja lausuntoa on käsitelty käräjäoikeuden johtoryhmässä.

Laamanni



Ville Konsén

Hallintopäällikkö



Jari Lehtelä